

Historien om Kvindelige Kunstneres Samfund, de første år 1916-1992

-bygget på dokumentation i KKS-arkivet

Af Lene Rasmussen, KKS-arkivet. Fotoredaktion Pylle Søndergaard.

At melde sig ind i en forening er at gå ind i et forpligtende samarbejde, som tidligere kulturminister Marianne Jelved skrev i sit forord til KKS' 100-års jubilæumsbog. Det stod klart for danske kvindelige kunstnere omkring 1915-1916, at sammenhold var en nødvendighed for at opnå ligeberettigelse med de mandlige. KKS-arkivet indeholder breve fra den svenske forening for kvindelige kunstnere *Svenska Konstnärinnor*, som stiftedes i 1910. Elisabeth Barnekow sendte gode råd og vedtægter, medlemsliste og bestyrelsesoversigt til inspiration for maleren og billedhuggeren Helvig Kinch i hendes bestræbelse på sammen med maleren Marie Henriques og billedhuggeren Anne Marie Carl-Nielsen at arbejde for stiftelsen af en faglig forening for danske kvindelige kunstnere.

Baggrunden for stiftelsen fremgår af udkastet til invitationen til de danske kvindelige kunstnere, som her gengives:

”Da det har vist sig, at de kvindelige Kunstnere ikke uden Samarbejde kan sætte Repræsentanter ind i Udstillingskomitéer, Juryer eller Akademiraad, vil vi nu forsøge at danne en Sammenslutning, hvis Formaal skal være:

- 1) Forhandling og Oplysning om forestaaende Valg, Konkurrencer, inden- og udenlandske Udstillinger o. lign.,
- 2) Saa vidt muligt at faa kvindelige Kunstnere repræsenteret i Komitéer, Jury og Akademiraad,
- 3) At opstille og samle Stemmer om dertil egnede Kandidater, kvindelige eller mandlige, som vil varetage de kvindelige Kunstneres Interesser.

Gennem tilsendte Oplysninger og ved enkelte Møder tænkes Formaalet naaet.

Vi undertegnede anmoder Dem herved indtrængende om at møde ved en konstituerende Generalforsamling Mandag den 7. Februar Kl. 8 i Kvindelig Læseforening for at drøfte de ovenstaaende Spørgsmaal”

25 kvindelige kunstnere underskrev denne indbydelse, som udsendtes til kvindelige kunstnere og kunsthåndværkere, som havde udstillet offentligt tre gange. På det stiftende møde 7. februar 1916 indskrev 75 sig som medlemmer af Kvindelige Kunstneres Samfund.

Foreningen er dannet! skrev den første sekretær, cand. jur. Ellen Hansen, i mødereferatet, som kan læses i den første forhandlingsprotokol.

Bemærk under punkt 3 i udkastet, at der står *opstille og samle stemmer om dertil egnede Kandidater, kvindelige eller mandlige, som vil varetage de kvindelige Kunstneres Interesser*. Der må med andre ord have været nogle mandlige kunstnere, som ville varetage kvindernes interesser. Man har villet komme dem i møde – men i den endelige formulering og de første vedtægter er formuleringen blevet ændret.

Forskellige faglige kunstnerorganisationer eksisterede i forvejen, fx Malende Kunstneres Sammenslutning (MKS), som stiftedes i 1909. Men her optog man *ikke* kvindelige kunstnere, end ikke maleren Anna Ancher (jfr. artikel i KKS-jubilæumsbogen af kunsthistorikeren Marie Laulund *”Pionergenerationen – da Kvindelige Kunstneres Samfund blev til”*), der søgte optagelse i MKS i 1909. Maleren Rud Pedersen skriver i MKS’ 50-års jubilæumsblad 1959, at: ... ”Willumsen var primus motor for at få skabt M.K.S. Han så nytten af foreningen for kunstnerne (også ham selv) ikke mindst i forhold til akademiet, som var konservativt og altid et skridt bagefter i udviklingen”.

MKS skulle nok agere progressivt, men dog ikke, hvad angår ligestilling mellem kønnene, ses det af praksis.....

KKS’ første formand for KKS blev Helvig Kinch. Hendes sirlige og regelrette håndskrift i brevene og de omhyggelige årsberetninger glæder én, når man retter blikket mod dem i arkivet. I KKS-arkivet

har vi skullet udføre lidt af et detektivarbejde for at finde frem til, hvem der havde denne karakteristiske håndskrift, og netop den første årsberetning, som foreningens formand måtte have skrevet, var med til at kunne bedømme, hvem indehaveren måtte være. Helvig Kinch var formand i kun to år. Sandsynligvis havde hun for travlt med sit kunstneriske arbejde, malerierne, samt illustrationerne til videnskabelige værker om de arkæologiske udgravninger i Grækenland.

Som ny formand valgtes maleren Marie Henriques i 1918. Hun havde som nævnt tidligere haft en fremtrædende rolle i foreningens stiftelse 1916 og var efterfølgende i det hele taget yderst aktiv i de projekter, som KKS var involveret i, som opførelse af kunstneratelierer, Croquissskole og kvindernes retrospektive udstilling i 1920. I 1920 blev hun afløst af billedhuggeren Agnes Lunn, som i 1921 afløstes af maleren Sophie Pedersen. Hun var formand i tre år.

En formand, som kom til at præge KKS i 30 år, var maleren Elisabeth Neckelmann (1884-1956), som blev valgt i 1924. Ved læsning af protokoller, breve og artikler samt ikke mindst hendes egen formandsprotokol kan udledes, at hun har været gjort af de mange overvejselsers, eftertankens og det kollegiale væsens stof. Og hun har rummet mod og vedholdenhed.

KKS forhandlede med flere andre kunstnerorganisationer gennem årene. Herunder også Malende Kunstneres Sammenslutning, som det refereres i protokoller og dokumenteres gennem årene i brevvekslinger fra indsatsområderne. Forskellige overvejselser om strategi blev foretaget; som her refereret fra et valgmøde for KKS-medlemmerne, om valg af censurkomitéen til Charlottenborg, den 10. januar 1930: "E.N. (KKS' formand, maleren Elisabeth Neckelmann, red.) mente, at naar MKS sætter Giesel som Nr. 2 har vi ingen Chancer ved selv at opstille en Liste, hun havde, da hun fik at vide, at Giesel blev opstillet, henstillet til MKS, at de foreslog Ebba Carstensen og ellers ment det bedst at lade MKS selv om, hvem de vilde opstille. Hun havde svaret MKS, at naar de ikke vilde give en Kvinde 2. Pladsen, kunde vor Forening ikke staa med på Valgkortene, da vi saa maatte staa frit – uden Samarbejde med dem". Og herefter fortsætter debatten om egen liste for KKS på mødet, refereres det.

I 1940'erne samarbejdede KKS og samtlige øvrige kunstnerorganisationerne, herunder kunstnersammenslutningerne, under ledelse af landsretssagfører Niels Alkil (MKS' forretningsfører) om etableringen af et Kunstnernes hus, Kunstnernes Auktioner m.v. Desværre udmøntede forhandlingerne sig ikke i realiteter, trods et ganske omfattende arbejde.

Maleren Harald Hansen (1890-1967) var formand for MKS i årene 1936-1942, og her fortæller han om Kvindelige Kunstneres Samfund i artiklen: "Kampår 1935-42" i MKS' 50-års jubilæumshefte: *Kvindelige Kunstneres Samfund* med hvilket vi tidligere har haft periodisk valgsamarbejde, sådan, at støtter du mig, så støtter jeg dig, var stærk nok til at gennemføre sine egne kandidater uden fremmedhjælp, og synderlig kærlighed havde de ikke grund til at nære til vor forening, der fra sin stiftelse havde spærret for kvinders optagelse og stadig fastholdt, at M.K.S. var for mandlige kunstnere alene".

I 1969 samlede kunstnerorganisationerne Malende Kunstneres Sammenslutning, Dansk Billedhuggerforbund og Grafisk Kunstnersamfund sig i én organisation, nemlig Billedkunstnernes Forbund (BKF), som den dag i dag er danske kunstneres faglige hovedforbund med ca. 1.300 medlemmer.

KKS fortsatte sit selvstændige virke efter formålsparagraffen.

Maleren Gudrun Poulsen (1918-1999) havde afløst Elisabeth Neckelmann på formandsposten i 1954. Gudrun Poulsen greb formandsposten meget professionelt an, udformede lange memoranda til møder og projekter – og udviklede stærke netværk i kunstner- og kulturlivet.

Hun blev imidlertid stillet over for vanskeligheder af en anden karakter end tidligere formænd, nemlig stærk kritik mod foreningen fra medlemsside.

Som årene gik hen mod slutningen af 1950'erne, ændredes i takt med samfundet også kunstnernes vilkår. En del kunstnere, kvinder og mænd, var nu nået frem til den overbevisning, at der var indtrådt ligestilling mellem kønnene også for kunstnere, og at en forening som Kvindelige Kunstneres Samfund med dens strategiske overvejelser og valgtaktik dermed var overflødig. Nogle af medlemmerne delte opfattelsen og gav udtryk for det i deres udmeldelse af foreningen. Fortidens aftaler om sammenhold ved afstemninger til Akadimirådvalg og andre valgforsamlinger for at sikre indflydelse for kvindelige kunstnere mentes ikke at give mening mere. Gudrun Poulsen kæmpede imod og ydede her en stor indsats. Størstedelen af KKS' medlemmer delte Gudrun Poulsons opfattelse og forblev i foreningen.

Hen imod nyere tid skete formandsskiftene som følger:

Gudrun Poulsen blev efter 38 år på posten efterfulgt af maleren Inger Lut Debois, i 1992. Inger Lut Debois besad posten indtil 2000, hvor hun ikke genopstillede til valg. Herefter blev billedhuggeren Lise Ring valgt, og da hun ikke ønskede at fortsætte, efterfulgtes hun af billedhuggeren Kit Kjærbye i 2010.

Historien kort om Kunstnernes Statsunderstøttede Croquissskole

En selvstændig del af KKS-arkivet er Arkivet for Kunstnernes Statsunderstøttede Croquissskole. KKS har senest modtaget arkivalier af billedkunstneren Jytte Augustesen, som var den sidste leder af skolen.

Historien om croquissskolen er den, at Marie Henriques og Anne Marie Carl-Nielsen for KKS tog initiativ til oprettelsen af en croquissskole for professionelle kunstnere. Dette skete i samarbejde med de øvrige kunstnerforeninger: Malende Kunstneres Sammenslutning, Kunstnerforeningen af 18. november, Dansk Billedhuggersamfund, Charlottenborgs Billedhuggere og Billedhuggerforeningen. Stiftelsen fastlagdes til december 1918, hvor statstilskuddet blev tildelt

skolen. I den første bestyrelse var Anne Marie Carl-Nielsen og Marie Henriques sammen med maleren Rasmus Christiansen samt direktør H. H. Schou. Maleren og væveren Astrid Holm ansattes som croquisskolens første daglige leder.

Arkivet for croquisskolen indeholder regnskaber og bilag, ansøgninger og tilskud, forsikringspolicer og huslejekontrakter, indskrivningslister til tegneaftenerne samt korrespondance, mellem bl.a. Anne Marie Carl-Nielsen og direktør H. H. Schou. Anne Marie Carl-Nielsen arbejdede vedholdende som bestyrelsesmedlem for croquisskolen og den professionelle udvikling af den, viser hendes breve til bestyrelsen og H.H. Schou.

Bestyrelserne for Kunstnernes Statsunderstøttede Croquisskole har siden stiftelsen skullet bruge en stor del af deres virke på at forsøge at rette op på økonomiske vanskeligheder. I 1994 blev det nødvendigt for bestyrelsen helt at lukke skolen.

Historien om Kvindelige Kunstneres Samfund og Kunstnernes Statsunderstøttede Croquisskole er ny- og sammenskrevet fra teksten i jubilæumsskriftet for KKS, udgivet i 2016: **Kvindelige Kunstneres Samfund 100 år**, udgivet af KKS®. (Red.)